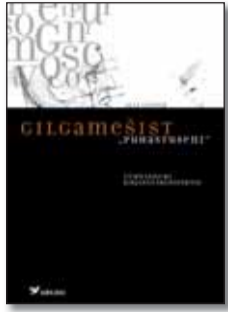


KIRJANDUSKONSPEKTID „GILGAMEŠIST „PUHASTUSENI““



Konspektide kogumik on koostatud uue riikliku õppekava nõudeid järgides ja sisaldab gümnaasiumis käsitlevate proosa- ja draamateoste ülevaateid. Väljapakutud sadakond kirjandusteoste analüüsi hõlmavad ilukirjandust alates vanimast klassikalise kirjandusest kuni tänapäeva postmodernismi tähtteosteni. Nii maailma- kui ka eesti kirjanduse teosed on reastatud kronoloogilises järjekorras teoste ilmumisaasta põhjal.

Samaväärselt teoste probleemide vaatlusega on tähelepanu pööratud ka žanrile, stiilile ja keele kujundlikkusele. Kogumik sobib kasutamiseks koolitunnis, aga on abiks ka iseseisvas töös

ja eeldab kirjandusteose läbilugemist, sest konspektide autori tõlgendust ei ole võimalik üksi võimalus paljudest. Kogumik on mõeldud nii õpetajale kui ka õpilasele, et leida tuge teose sõnumi mõistmisel. Konspektid aitavad mees pidada teoste põhisüžeed ja enamikku kesksete tegelaste nimedest. Teoste lähivaatlused tuginevad autoriteksti võtmekohtadele ja kirjandusteoste olulistele tekstifragmentidele.

Lugejale võiks huvi pakkuda tähelepanu pööramine müütidele kui arhetekstidele, mis on andnud ilukirjandusele palju motiivarendusi ja süžeeumustreid. Kas või seegi teadmine, et veeuputuse, mao reetlikkuse ja igavese maise elu ihaldamine on olnud aastatuhandeid enne Vana Testamenti kirja pandud juba sumeri eeposes. Odyssuse motiiv saab uue tänapäevase militaarse tõlgenduse Vonneguti näidendis „Õnne sünnipäevaks, Vanda June“. Germaanlaste iidne rahvapärinus on tõlgendust leidnud mitmes eri eeposes, hoides elusana Graali motiivi, mis on jõudnud isegi tänapäeva menukir-

jandusse. Kirjandusloome etapilise tähendusega on Camus' „Sisyphose müüt“ – antiiklegendi eksistentsialistlik tõlgendus. Kogumik annab ka võimaluse võrrelda libahundi motiivi Kitzbergi, Gailiti ja Aino Kallase loomingus. Samuti võib Tammsaare „Juuditi“ motiivistikku võrrelda piibli apokriiva looga. Muinasjutul põhinev eesti dramakirjanduse modernistlik tippteos „Tuhkatriinumäng“ P.-E. Rummo töötuses on tõe ja võimu absurdimängu peegeldus. Müütiline labürindi kujund ühendab Borge, Helbemäe ja Pelevini romaane. Eesti kirjanduse omamütoloogia loomine sai alguse Faehlmannist, kuid on leidnud ka koha Tuglase novellis „Maailma lõpus“ ja Tammsaare miniatuurides.

Intertekstuaalsuse seoseid pakub Goethe „Faust“, Bulgakovi „Meister ja Margarita“ ning Unduski „Boulgakoff“. Antiigi Minotauruse müüdi müstiliselt kajab vastu Helbemäe romaanist „Ohvrilae“ ja ka Pelevini küberneetilise maailma fiktsioonist, romaanist „Öuduse kiiver“, millel on

rohkesti allusioone ka teistele kirjandusteoste.

Kogumikus on varasema klassikalise kirjanduse kõrval esindatud modernismi tähtsamad proosa- ja draamaautorid, samuti postmodernismi olulisemad teosed. Eesti uue kirjandusest on vaatluse all Undi modernistlik romaan, Sauteeri fragmentaarne olmerealism, Muti vahe grotesk ja pila, Kõivu realsus ja irreaalsus, Kivirähki sügav alltekst vohava ja naerutava koomika rüüs, Heinsaare muinasjutuliste võimalikkuste vaba mäng, Kivastiku eesti kultuurimaastiku taaselustamine jm. Moodsa kirjanduse kõrval leiavad koha ka 20. sajandi parimad traditsioonilise realistliku romaani autorid, näiteks Hemingway, Remarque jt ning eesti kirjandusest Luige „Seitsmes rahukevad“ jt.

Teoste ülevaadetes leiab selgitustinglik vormivõtetest, nagu maagiline realism (Marquez, Morrison), absurdisteos (Kafka, Beckett), tinglikud mudeltesed (Atwood, Pelevin), tegelaste metamorfoosid (Grass),

metafiktsioonid (Gaarder), müütilise pärandi töötused (Winterson, Pelevin). Sama oluline on modernistlike teoste puhul jälgida ka tegelaste sisekõnet (Woolf), teadvuse voolu, alateadvuse mängu ja süvapsühholoogiat (Hesse, Kõiv), allusioone teistele teostele, filosoofiale (Sartre, Camus). Uuematest liikidest on vaatluse all postkolonialistlik romaan (Morrison, Kureishi), prantsuse uus draama (Koltès) jm.

Konspektide lugejale võib huvi pakkuda teoste sünniaeg, mis teoste ilmumisaegade järjestuses ootamatult tähelepanu püüab. Näiteks kui Mérimée sai valmis „Carmeni“, kirjutase meie maal Faehlmann „Koidu ja Hämariku“ loo. Ühesse-samasse kümnendisse mahuvad oma tekkelooga Flaubert'i „Madame Bovary“, Kreutzvaldi „Kalevipoeg“ ja Dostojevski „Kuritöö ja karistus“. Õpilastele võiks see heaks võrdlusmaterjaliks olla, kuidas ja mis suunas eri maade kirjandus arenes-kujunes samaaegselt.

ALLI LUNTER,
autor

LOE JA MÕISTA



Kuigi Eestis oskavad kõik lugeda-kirjutada, on umbes iga seitsmenda lapse lugemisoskus nii madalal tasemel, et ta suudab mõista vaid kõige lihtsamat teksti. Lugemisoskus on lapse tervikliku arengu asendamatu tegur ning üks põhilisi akadeemilisi oskusi, millel põhineb õppimine ja hariduslik edasijõudmine.

Tänapäeval ei saa lugemisoskuse all mõista ainult kiiret ja soravat lugemist, vaid ka oskust teksti mõis-

ta ja kasutada neis sisalduvat teavet, orienteerumiskust eri tekstides ja infohulgas. Lugemisoskuse moodustavad seega lugemistehnilised vilumused koos loetavast arusaamisega.

Üha enam kogevad klassiõpetajad, et laps on omandanud elementaarse lugemisoskuse – ta loeb ilmekalt ja teda on hea kuulata, aga tegelikult ei saa laps loetu sisust aru. Tal on teksti sisu raske mõista, kuigi kõik sõnad on tuttavad. Aga just I kooliastmes tuleb panna alus teksti mõistmisele.

Õpetajad peaksid tähelepanelikult jälgima kõiki märke teksti mõistmisest. Juba üsna varases eas kujuneb lapsel arvamus, et lugemise eest saab hea hinde just lugemistehnika, mitte teksti mõistmise eest. Õpetajatel tuleks kasutada erinevaid võimalusi, et teada saada, kui palju õpilane tekstist aru saab. Kui tekstist aru ei saa, teki- vad esimesed raskused õppeaines juba 2.-3. klassis.

Lugemisoskuse kujundamist peetakse endastmõistetavalt keeleõpetuse ülesandeks. Funktsionaalse luge-

misoskuse kujundamiseks pakuvad rohkesti võimalusi aga kõik õppeained. Igas aines on vaja teksti mõista. Kõigis õppeainetes on võimalik arendada õpilaste võimet korrastada ja mõtestada teavet, kujundada süstematist mõtlemist.

Uus põhikooli riiklik õppekava seab koolile ülesandeks õpilaste pädevuste kujundamise. Esimese kooliastme lõpuks peab õpilane suutma tekstidest leida ja mõista seal sisalduvat teavet (sh andmed, terminid, tegelased, tegevused, sündmused ning nende aeg ja koht); oskama end häälestada ülesandega toimetulemisele ning oma tegevusi ülesannet täites mõtestada; oskama sihipäraselt vaadelda, erinevusi ja sarnasusi märgata ning kirjeldada; oskama esemeid ja nähtusi võrrelda, ühe-kahe tunnuse alusel rühmitada ning lihtsat plaani, tabelit, diagrammi ja kaarti lugeda.

Uuele riiklikule õppekavale toetudes oleme koostanud kogumiku „Loe ja mõista“, kus on tekstist arusaamist arendavad ülesanded. Töövihik

on mõeldud kasutamiseks esimese kooliastmes, aga raskemaid teemasid on võimalik käsitleda ka II kooliastme alguses. Kogumiku eesmärkideks on aidata kaasa laste lugemisoskuse kujunemisele; võimaldada omandatud lugemisoskust kasutada; õpetada lugema igapäevases elus vajalikke teabetekste ja neist aru saama.

Töövihik koostades oleme arvestanud praktilist vajadust mõista erisuguse ülesehituse ja eesmärgiga teabetekste. Ülesannetes kasutasime mitmekesiseid meetodilisi võtteid: lünktekstid; teksti korrigeerimine; tabeli täitmine; lausete lõpetamine; lausete ja tegevuste järjestamine; lause alguse ja lõpu kokkusobitamine; teksti põhjal joonistamine ja värvimine; erinevuste ja ühisosa leidmine; valikvastustega ülesanded; küsimustele vastamine; ristsõnade lahendamine ja loovülesanded.

Iga teema on kujundatud ühtse tervikuna. Teemad on järjestatud raskusastme järgi, alustades lühematest tekstidest ja lihtsamatest ülesan-

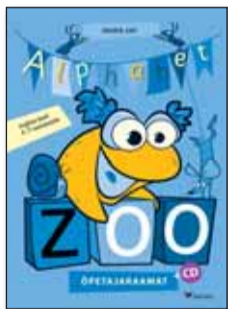
netest. Lähtutud on elulähedusest: kõik kogumikku valitud teemad on igapäevaelus väga tavalised. Arvestatud on võimalusega tööd diferentseerida: õpetaja saab alati vastavalt vajadusele ja õpilaste võimetele valida sobiva teema ja ülesande.

Soovitame töövihikut täita peamiselt õpetaja juhendamisel tunnis. Selle abil saab õpetaja suunata lapsi teadlikult lugema ja vajalikku informatsiooni leidma. Töövihikut saab kasutada mitte ainult eesti keele tundides, vaid ka teistes ainetes nagu loodusõpetus (ilmateade), matemaatika (kassatšekk), kunst (kuulutus), kehaline kasvatus (võistlusprotokoll) jne.

Töövihik on mõeldud pigem teadliku lugemise oskuse arendamiseks, mitte kontrollimiseks. Töövihiku täitmine aitab kaasa õpilasele positiivse suhtumise kujunemisele lugemise ja loetust arusaamisesse.

ENE RIIS, RAINA RAAP,
RAINA TIIDOVEE,
autorid

INGLISE KEEL LASTEAIALE



Ingrid Andi loodud „Alphabet Zoo“ on õppekomplekt, mille eesmärk on tutvustada inglise keelt lasteaialastele. Et koolis algab inglise keele õpetamine suulise eelkursusega, on autor 5–7-aastaste laste head õppimisvõimet ja mänguhimu arvestades loonud suulisele eelkursusele väikese „eelsoojenduse“. Komplekt, millesse kuulub õpetajaraamat koos CD-ga, värviraamat ja käpiknukk, sobib kasutamiseks ka kodus.

Õpetajaraamat ja värviraamat on inglise tähestiku järgi jagatud 26 õp-

petükiks. Iga õppetükk keskendub ühele teemale ja on üles ehitatud stsenaariumina: õpitegevust juhiv õpetaja või lapsevanem koos läbiva tegelase – käpiknukk Frediga. Käsitletakse järgmisi teemasid: perekond, sõbrad, numbrid 1–10, kellaeg, värvused, ilmastiknähtused, keha, rõivad, suvised ja talvised harrastused, igapäevased tegevused, söögiajad, söögid, joogid ja toiduvalmistamine, poeskäimine, reisimine, sünnipäev.

Fredi-nimeline käpiknukk, kes mängult eesti keelt ei oska, kutsub lapsi inglise keeles laulma ja mängima. Ta tutvustab inglise tähestiku tähti ja neile vastavaid häälikuid, ärgitab järele kordama ja kasutama päevateemaga seotud sõnu ja väljendeid ning algatab koos õpetajaga mitmesuguseid tegevusi. Igas õppetükis esitleb Fred oma kaht sõpra: üht tähestiku tähte ja üht uut tegelast, kelle nimi algab vastava tähega. Tähele (*letter*) vastavat häälikut (*sound*) harjutatakse lauldes ja mängides. Et inglise keeles vastab

ühele tähele mitu häälikut ja kõikide võimalike kombinatsioonide ühekorraga tutvustamine on tõenäoliselt liig mis liig igas vanuses algajale, siis õpitakse esialgu iga tähe üht enamkasutatavat häälikut. Näiteks esitleb Fred esimeses peatükis oma sõpra *a*-tähte ja üht sellele vastavat häälikut [æ]. Tähel omakorda on sõber Andy Ant, kes õpetab lastele oma lemmiklaulu – *a*-tähe laulu. Teises peatükis saadakse tuttavaks *b*-tähe, hääliku [b] ja Ben Beariga, kolmandas *c*-tähe, hääliku [k] ja Cat Catiga, ja nii edasi, kõige viimased on *z*-täht, häälik [z] ja Zoey Zebra.

Samadel tegelastel on oma osa ka jutustustes ja lavastustes, mida õpetaja piltide, mänguasjade ja näitlemise abil ilmestades lastele ette kannab. Näiteks jutustab õpetaja loo sellest, kuidas Grace Goose õpib koos sõpradega värvusi tundma. Lapsed lõovad loo lavastuses aktiivselt kaasa: matkivad õpetaja ja Fredi juhendamisel sõnu ja lauseid ning liigutusi. Nii lavastusi kui ka mängu saab hõlpsasti olukorrale ja laste arvule sobivaks kohandada. Teemadega seotud

lugudes tõstetakse oluliste väärtustena esile sõprus, abivalmidus ja kaaslaste sallimine just niisugustena nagu nad on – olenemata värvusest, suurusest ja kujust ning kui tahes veidratest harjumustest.

Värviraamatus on iga tegelase päralt terve lehekülj, mida laps saab värvida kas tunnis või väljaspool tundi. Peale värviraamatu on käeliste oskuste arendamiseks pakutud hulganisti voolimise, lõikamise, kleppimise, rebimise ja joonistamise ideid. CD-l on kuulamiseks laulude helindused ja noodid, mida saab vajaduse järgi välja trükkida. Samuti on plaadil väljatrukkimiseks tunni teemaga seotud värvilised pildid.

Laste nädalatundideks on selles komplektis arvestatud kaks korda 30 minutit. Õpetaja või lapsevanem saab iga õppetüki materjali hulgast mängu ja käelisi tegevusi valida vastavalt oma rühma või lapse vajadustele. Kõike ei pea jõudma ära teha. Juba esimeste tundidega selgub, milline on laste jaoks sobiv tempo ja kui kiiresti nad ühest või teisest tegevusest tüdivad.

Sõnade hääldamine ja lausete väljütlemine ei pruugi kõigil lastel ühtviisi hästi õnnestuda. Vigade parandamisega tasub aga olla väga ettevaatlik. Parem on teha seda mitte kohe, kui keegi midagi valesti ütleb, vaid veidi hiljem kõik raskusi tekitanud sõnad koos üle korrata. Õige hääldamise mõõdupuu on arusaadavus, nii et kui sõna kõlab lapse suus arusaadavalt, ei ole õpetajal või lapsevanemal tarvis tema hääldust edasi lihvida.

Kui laps jõuab 30-minutilise tunni jooksul Frediga juttu ajada, laulda, mängida ja joonistada, tunneb sellest kõigest rõõmu ning seejuures jääb talle meelde mõni ingliskeelne sõna ja lause, on tunni eesmärk saavutatud.

Peale sissejuhatusete tegemise inglise keelde täidab „Alphabet Zoo“ õppekomplekt veel ühe tähtsa ülesande – annab lapsele juba enne koolimineku teadmise, et inglise keelt on koos teistega vahva õppida.

ILME RÄÄK,
toimetaja